

Morten Levin

STYRER DEN PRO-ISRAELSKKE LOBBYEN USAs MIDT-ØSTEN-POLITIKK?

Kontrollerer pro-israelske pressgrupper USAs Midtøsten-politikk? Er USAs støtte til Israel og aksept for Israels kontinuerlige brudd på folkeretten og overgrep mot Palestinerne bekreftelse på dette? Er slike forestillinger gamle antisemittiske konspirasjonsteorier i en ny innpakning?

Innledning

Det bør vekke forundring hvordan det er mulig for et lite land som Israel å vedlikeholde og utvide sitt grep over okkupasjonen av palestinske, syriske og libanesiske landområder. Internasjonal fordømmelse er nærmest unison. Det er bare USA som fremstår som uforbeholden støttespiller til Israel, ved enten å legge ned veto i sikkerhetsrådet eller å være enslig i «Israel-blokken» ved avstemninger i Hovedforsamlingen. Tre milliarder dollar (vel 20 milliarder kroner) i årlig økonomisk støtte fra USA (militært og økonomisk) gir et åpenbart svar.¹ USA er uten tvil den nasjon som gjør det mulig for Israel å føre den politikk som nå utøves. Dette er jo på ingen måte noe nytt. Men hvorfor spiller USA rollen som aktiv støttespiller for Israel i Midtøsten?

En vanlig forklaringsmodell bygger på geostrategiske og nykolonialistiske forståelsesrammer, hvor USAs støtte blir forklart mer ut fra de brede politiske strategier enn omsorg for staten Israel.² Det er også like åpenbart som forunderlig at staten Israel på mange områder er temmelig uavhengig av USA og på ingen måte oppfører seg som en lydige vasallstat. I løpet av de to siste årene har president Bush gjentatte ganger kommet med sterke utsagn mot Israel, og noen har faktisk vært svært kritiske til Israels fremferd i de okkuperte områdene. Men etter få dager har kritikken stilnet og blitt omgjort til de sedvanlige pro-israelske støtteerklæringer. Det er aldri gitt noen forklaring fra Bush-administrasjonens side på hvorfor slike snuoperasjoner nærmest har blitt sedvane.

Denne artikkelen søker å forklare sider ved USAs politikk i Midtøsten som innenrikspolitisk motivert. Poenget er ikke at USAs politikk kan forstås enten som geostrategi eller som innenrikspolitikk, men at det er et komplekst samspill mellom de to politikfeltene. Hva som blir utslagsgivende avhenger av hvorvidt det er en geostrategisk eller innenrikspolitisk avveining. Geostrategiske ambisjoner og etablering av brohoder i områder som ikke følger den amerikanske doktrinen for liberale demokratier, gjør at Israel fremstår som en «naturlig» politisk alliert for USA. Denne artikkelen drøfter kritisk de

innenrikspolitiske sidene ved USAs Midtøsten-politikk, og konsentrerer seg spesielt om hvordan konstruksjonen av jødisk identitet meisles ut og hvordan den jødiske lobbyen kan øve innflytelse på innenrikspolitiske prosesser.

Mange kritikere av USAs politikk i Midtøsten legger betydelig vekt på at den virkelige forklaringen bare finnes i geopolitiske og nykolonialistiske interesser.³ I mitt perspektiv blir dette for enkelt. For det første er argumentet mitt at USAs utenrikspolitikk i ekstrem grad er dominert av innenrikspolitiske forhold. For å forstå USAs utenrikspolitikk må en kjenne til grunntrekkene i de innenrikspolitiske maktkamper som utspilles. Et tydelig bevis på denne sammenhengen ser vi i dag i Bush-administrasjonens politiske strategi i Irak. Disse aktivitetene er bygget opp omkring kampanjen i det republikanske partiet for å sikre Bush gjenvalg. På bakgrunn av denne posisjonen blir derfor neste skritt å undersøke hvordan nasjonale politiske prosesser fungerer. Et sentralt element i USAs politiske system er lobbygruppens betydning for politikkenes utforming. I kjølvannet av invasjonen i Irak har det blitt synlig hvordan konservative lobbygrupperinger, for eksempel New Enterprise Institute og Christian Coalition, har vært pådrivere for Irak-krigen. For å forstå Israels framferd og at USA aksepterer Israels okkupasjon av palestinsk territorium, er det viktig å studere den pro-israelske lobbyen.

Antisemittismen som forsvar for Israel

Det er et interessant paradoks at dersom det formuleres kritikk av sionismen eller staten Israel, så møtes kritikerne nærmest unisont med beskyldninger om å være antisemittiske. Jødiske kritikere av sionismen og av staten Israel har fått merkelappen «selvhatende jøde». Stemplingen av alt kritisk som antisemittisk er selvsagt feil, og det er viktig å påvise hvorfor kategoriseringen av alle kritikere som antisemitter eller selvhatende jøder er en bevisst herskestrategi for å kneble kritikk. Antisemittismen har i århundrer ridd Europa og de nære asiatiske land som en mare. De russiske pogromene på midten av 1800-tallet og det nazistiske folkemordet på jødene under andre verdenskrig viste skremmende trekk ved moderne samfunn som ingen ønsker skal gjenta seg. Antisemittismens tradisjonelle kjerneområder har vært å finne i Sentral-Europa og de tilgrensende forhenværende sovjetrepublikkene.

I dagens politiske debatt om Israel blir anklager om antisemittisk virksomhet fremsatt for å bygge en argumentatorisk mur som skal hindre politisk kritikk av Israel. Et grelt eksempel på en slik argumentasjon finner vi i en kronikk i *Dagbladet* (26.11.2003), skrevet av Israels ambassadør Liora Herzl. Hun konkluderer med at kritikk av Israel, som altså tolkes som en trussel mot staten Israels eksistens, nærmest per definisjon er antisemittisk.⁴ Statsminister Ariel Sharon fremmer det samme synspunktet i et intervju

gjengitt i *spiegel online*. Der går han hardt ut mot dem som skiller mellom antisemittisme og kritikk av den israelske regjeringen:

«I dag finnes det ikke lenger noe skille. Vi snakker om kollektiv antisemittisme. Staten Israel er en jødisk stat og holdningen overfor Israel er tilsvarende.»⁵

Den logiske konsekvens av denne type argumentasjon er at legitim politisk kritikk av Israel er rasistisk og uakseptabel. Dette er selvsagt en bevisst sammenblanding for å vanskeliggjøre politisk kritikk av sionismen og av staten Israel.

Det er grunn til å presisere nærmere hva som vanligvis forstås med det mer generelle rasismebegrepet (som altså antisemittismen er en del av). Rasisme er å forstå som undertrykking eller forfølgelse av mennesker for hva de er og ikke for hva de har gjort. Å kritisere sionismen som politisk ideologi eller staten Israels politikk som okkupasjonsmakt har selvsagt ingenting med antisemittisme å gjøre, ettersom slik kritikk er en del av akseptable meningsytringer om politiske forhold. Det er jo som kjent slike meningsbrytninger som kjennetegner ethvert levende demokrati.

Antisemittisme er i dag ikke annerledes enn fremmedhatet mot arabere, muslimer, mørkhudede eller mongoler. Poenget er at den andre verdenskrigens grusomheter skapte den jødiske tragedien – et Holocaust – som etter hvert ble kulturelt utviklet til å bli tolket som folkemordet fremfor alle folkemord. Det er viktig å forstå «Holocaust» som fenomen ettersom det fremstår som den viktigste kilden til rettferdiggjøring og legitimering av moderne sionisme og staten Israels politikk. Kritikk av Israels politikk og statens sionistiske aktivitet vanskeliggjøres ved at bruken av «Holocaust» utløser en kollektiv skyldfølelse hver gang en kritisk røst blir reist. Dette har vært en vellykket pro-israelsk strategi fordi det har plassert svært mange kritikere i defensive posisjoner.

Holocaust som nordamerikansk fenomen

Tilintetgjørelse av europeiske jøder under den andre verdenskrigen ble i den første mannsalderen etter krigens slutt betraktet først og fremst som et vanvittig og nærmest uforståelig folkemord. Nazistens tilintetgjøring av 4,5 millioner jøder ble betegnet som folkemord på linje med for eksempel det ottomanske rikets drap av over en million armenere under første verdenskrig. Men dette endret seg. På slutten av 1960-tallet og i begynnelsen av 1970-tallet skjer det en radikal språklig fornyelse og endring. Nyskapingen vokser frem i USA. Essensen er en gradvis forming av en bevissthet om at folkemordet på jødene under den andre verdenskrigen er av en annen art og utført med større råskap enn noe annet folkemord det er verdt å nevne. Gradvis skapes en kollektiv historieoppfatning om at nazistens folkemord på jødene er et ragnarok – «Holocaust». «Et offer som går opp i flammer» vil

være en direkte oversettelse til norsk.⁶ Holocaust får en sekundær forklaring som massedrap på sivile, men blir i det alt vesentlige forbeholdt drap på jøder. Gradvis blir Holocaust tatt i bruk som den unike betegnelse på de jødiske ofrene under den andre verdenskrigen.

Det er viktig å påpeke at Holocaust ikke var et begrep som ble brukt de første tiårene etter krigens avslutning. Hvordan kan det så ha seg at Holocaust befester seg som begrep først 30–40 år etter andre verdenskrig? Peter Novick, som er historiker ved det velrenommerte University of Chicago, argumenterte i boka *The Holocaust and Collective Memory* for at Holocaust representerer en utvikling av kollektiv hukommelse.⁷ Den gjensidige forestillingen som innebærer en bestemt mytisk tolkning av historien, fremstår derved som høyst aktuell legitimering av staten Israels handlinger i dag:

«Den kollektive historien forenkler; den ser hendelser fra et enkeltstående, involvert og forpliktende perspektiv; den er utålmodig overfor tvetydigheter av noe slag og reduserer hendelser til arketyper. (...) Historien har ingen forestillinger om tidens gang, og den forneker at noe kan identifiseres som 'fortiden'.»⁸

Den overordnede forklaringsmodellen er altså at den kollektive hukommelsen bidrar til å forklare, legitimere og rettferdiggjøre dagens politiske og samfunnsmessige handlinger, alt det som angår nåtidens stridsspørsmål. Historiske hendelser, slik de formes av den kollektive hukommelsen, blir med andre ord brukt som en ubetinget, udiskutabel og absolutt rettferdiggjøring av dagens politikk.

Holocaust er en historiefortolkning som først vokste frem i USA. Dette er et paradoks fordi mindre enn en prosent av befolkningen, dvs. under halvparten av den jødiske befolkningen i USA, kan sies å ha direkte familiære relasjoner til nazistenes ofre. I Europa har det knapt vært noe engasjement for å fremstille folkemordet på jødene som annerledes eller verre enn folkemordet på for eksempel armenere, sigøynere eller homofile. Oskar Mendelsohns arbeid *Jødernes historie i Norge*, utgitt i 1969 og 1986 (første og andre bind), er en omfattende historisk fremstilling av jødens liv og levnet i Norge. Andre bind omhandler tiden etter andre verdenskrig. Det er bemerkelsesverdig at når Mendelsohn refererer til «Holocaust» – vel å merke i anførselstegn – så refererer han utelukkende til miniserien som ble vist i NRK TV.⁹ Klarere kan det neppe illustreres hvordan Holocaust ble skapt som språklig nyvinning. Frem til begynnelsen av 1970-tallet var ikke Holocaust som begrep for folkemordet på jødene vanlig i noe europeisk land.

Hvorfor er det nødvendig å utvikle en kollektiv historiefortolkning med funksjon å legitimere dagens politikk? To viktige hendelser preger bevisstheten til USAs jøder. Den ene er «Seks-dagers krigen» som førte til at Israel klart og tydelig fremsto som okkupasjonsmakt. Etter å ha seiret i krigen ble den israelske krigsmakten stående som okkupant på fremmed jord. Opinionen i USA måtte vinnes for Israels sak, og USAs interesser måtte veves inn i

interessesfæren til staten Israel. Militær og økonomisk støtte fra USA ble etter hvert en grunnleggende forutsetning for staten Israels eksistens. Det trengtes med andre ord en legitimering som rettferdiggjorde at ofrene fra folkemordet under andre verdenskrig selv var blitt okkupanter og undertrykkere.

Den andre viktige begivenheten var Eichmann-prosessen i Jerusalem. Nazistens fremste organisator av jødeutryddelsen ble kidnappet i Argentina for å bli stilt for israelsk rett i Jerusalem. En bagatell i denne sammenheng er bruddene på folkeretten ved kidnapping i et fremmed land og opprettelse av en egen domstol på ofrenes territorium. Mer interessant er debatten som vokste frem i USA som følge av rettergangen. Tom Segev skriver i boka *The Seventh Million – The Israelis and the Holocaust*:

«Rettesaken var bare et redskap og Eichmanns rolle var å gi en stemme til det jødiske folket, som Israel hevdet å tale for i sionismens ideologiske ånd.»¹⁰

Hannah Arendt som på den tid uten tvil var den mest prominente jødiske intellektuelle i USA, dro til Jerusalem for å overvære rettssaken mot Eichmann. Hun rapporterte jevnlig til *The New Yorker*, og disse kommentarene ble plagsomme for alle med blind lojalitet til Israel. Kritikken mot sakens legalitet blir bare en bagatell sammenliknet med den grunnleggende refleksjon Arendt vakte ved å argumentere for at folkemordet på jødene kan forstås som «ondskapens banalitet».¹¹ Hennes hovedargument var at Eichmann er et helt vanlig menneske, og hans grusomme gjerninger ble gjennomført som hverdagslige, teknokratiske plikthandlinger. Ondskapens banalitet blir et skremmende og kontroversielt argument ettersom alle kan bli bødler og alle kan bli ofre. Det var med andre ord ikke slik at jødene lidelser under andre verdenskrig var noe som bare kunne ramme jøder og ingen andre. Det kunne ramme alle og bli gjennomført av alle, ettersom ondskapen i bunn og grunn er banal.

En tredje forklaringsfaktor er knyttet til jødene situasjon i USA. De amerikanske jødene hadde gjort et vellykket inntog i det amerikanske samfunnslivet. De fleste universitetene var åpne for jødiske intellektuelle, samtidig som jødene fikk en viktig posisjon i kunst og kultur. Hollywood hadde et betydelig innslag av skuespillere og filmskapere med jødisk bakgrunn. I kjølvannet av denne markerte suksessen fulgte en sekularisering av jødene i USA. Peter Novick påviser hvordan sentrale jødiske geistlige ser trusselen i en sekularisert jødisk befolkning og derfor ser behovet for å disiplinere jødene i USA.¹² Holocaust fremstår som den sentrale brekkstangen i dette arbeidet.

Hvordan kan det så utvikles en effektiv strategi for å forme en kollektiv historieforståelse? Historieforståelsen skal kunne mobilisere jødene i USA, og dessuten ha gjennomslag i bredere lag av befolkningen. På politiske arenaer og i massemedia kunne budskapet om Holocaust som det enestående

folkemordet på jødene lett fremmes. Jødiske og sionistiske tidsskrifter ble naturlige kanaler, og pro-israelske journalister ga sine bidrag. Til forskjell fra Europa, hvor det i kjølvannet av Seks-dagers krigen og Yom Kippur krigen ble skapt en mer kritisk opinion til Israel som okkupasjonsmakt, førte ikke disse to krigene til noen markert kritisk holdning til staten Israel i USA. Massemedia i Europa representerer et bredere politisk spektrum, noe som gir flere stemmer i den offentlige debatten. En ikke uvesentlig faktor i Europa var vitnesbyrdene fra hjemvendte FN-tropper i Libanon. Soldatene dro nedover som støttespillere for Israel og vendte hjem som skarpe kritikere.¹³ De ble sannhetsvitner som formidlet direkte og usminket historien om okkupasjonsmakten Israels arroganse og maktmisbruk. I Europa tapte Israel kampen om opinionen. Det gjorde de ikke i USA. Der seiret Holocaust, noe som la grunnlaget for en uforbeholden ideologisk, politisk og økonomisk støtte til Israel.

Hvordan kan vi forklare dette? Media var ikke alene om den sterke påvirkningen. Kunstneriske uttrykksformer ble derimot svært så sentrale. Store deler av forfatterskapet til Eli Wiesel kan tolkes som et bidrag til å fremstille folkemordet på jødene under andre verdenskrig som et Holocaust som bare rammet jødene. Effekten av de kunstneriske uttrykksmidlene er en viktig nøkkel for å forstå hvordan Holocaust kunne bli en så rotfestet og endimensjonal legitimering av jødernes «særegne» skjebne. Hollywood ga også markante bidrag, som antagelig var viktigere enn Wiesels forfatterskap. Wiesel fremstår som den ypperste i den litterære tolkningen, men gjennomslaget kommer først når film og TV tas i bruk. Miniserien «Holocaust» spredte sitt budskap i de aller fleste vestlige land, men den ideologiske betydningen var størst i USA. Senere skapte Stephen Spielberg med filmen «Schindlers liste» en ny fortolkning og revitalisering av Holocaust-myten. Filmen var premiereklar i 1995. «Schindlers liste» bidro til å vedlikeholde forestillingen om Holocaust som det særegne jødiske ofret; et folkemord som er annerledes enn alle andre folkemord.

Hvem utgjør den pro-israelske lobbyen i USA?

Et kjennetegn ved lobbyvirksomhet er at pressgrupper øver innflytelse på politiske beslutninger ved å utvikle kanaler for påvirkning utenfor det politiske demokratiske systemet. Lobbyvirksomhet kan studeres som et reelt politisk maktpill som utøves av grupperinger og organisasjoner med ønske om å fremme særinteresser. Det blir et demokratisk problem når lobbyistene er skjulte eller kamuflerer sin virksomhet, og fordi lobbyistenes økonomiske ressurser avgjør muligheten for å påvirke politikken. Det er viktig å avdekke og analysere det pro-israelske lobbysystemet uten å begå den forenklete feilslutningen som består i å konstruere et bilde av Zions eldre som verdens konspiratoriske «regjering».

To grupperinger fremstår som kjernetroppene i den pro-israelske lobbyen. Den ene grupperingen som har vokst særlig i løpet av de siste 30–40 årene, er konservative og fundamentalistiske kristne samfunn. Den andre er nettverket av jødiske, israelske og sionistiske organisasjoner innvevd i det amerikanske samfunnssystemet.

Den kristne falanksen utgjør de troende som like så gjerne leser det gamle testament som det nye. Oppfatningen av jødene som Guds utvalgte folk skaper et religiøst og ideologisk grunnlag for uforbeholden legitimering av sionismen og av staten Israel. De konservative støttespillerne for Israel finnes særlig i fundamentalistiske kristne miljøer. Christian Coalition under den tidligere leder Ralph Reed, har ledet an for å forme kristne konservative synspunkter slik at de blir en uforbeholden støtte til staten Israel.

På den annen side har fundamentalistiske religiøse strømninger i USAs bibelbelte tradisjonelt inntatt en klart rasistisk og antisemittisk holdning. Ku-Klux-Klans lefling med en spesiell tolkning av kristendommen for å legitimere rå voldsrasisme er et eksempel på dette. Predikanter som Pat Robertson har gradvis modifisert sine gamle antisemittiske synspunkter for å gjøre dem mer salgbare på dagens konservative kristne marked i USA. Denne sammensausingen av religion og politikk er i seg selv problematisk nok, ettersom religiøse bevegelser tar politiske former. I dette perspektivet er det en klar parallell til sionismen som politisk-religiøs bevegelse. De grunnleggende tenkemåtene blir de samme, og det er lett for slike aktører å finne støtte i hverandres måte å argumentere på.

Det er imidlertid langt alvorligere når sentrale politikere fremstår som renheklede sionister. Republikanernes leder i Kongressen, Tom DeLay, er et skremmende eksempel på en slik politiker. Under et besøk i Israel uttale han følgende i Knesset:

«De kan snakke om fred og palestinsk statsdannelse i Washington, men DeLay er på reise i Det hellige land med et budskap til de israelske haukene. Krigen er ikke over, og USA er Israels broder i denne frem-skutte kampen mot det onde.»¹⁴

Disse konservative kristne kreftene har i dag en betydelig innflytelse på politikken til regjeringen i Washington. Slike politiske ytringer kan forklares ved at Bush sin administrasjon ikke har tenkt igjennom saken, eller at pro-israelske krefter i administrasjonen er i stand til å gjøre sin innflytelse gjeldende. Det er selvsagt ikke slik at den pro-israelske lobbyen har absolutt innflytelse i det politiske systemet, men det er viktig å forstå at denne støtten kan mobiliseres når noen ser det nødvendig. Vi kjenner for eksempel til at det ved flere anledninger har blitt arrangert større demonstrasjoner i Washington i et samspill mellom jødiske organisasjoner og kristne konservative grupperinger. Ikke sjelden har slike demonstrasjoner samlet 50-60.000 deltakere, og gjerne med sentrale israelske politikere som hovedtalere. Utenriksminister Benjamin Netanyahu har ved flere anledninger vært hovedtaler ved slike

massemønstringer. Det er innlysende at den slags manifesteringer er en viktig ytringsform som gir politisk uttelling.

Det er særlig den jødiske innflytelsen innenfor den sionistiske lobbyen jeg ønsker å drøfte nærmere. Dette er et perspektiv som ikke har fått særlig plass i seriøse analyser. Spesielt har det vært få grundige, saklige og vel dokumenterte analyser som har tatt opp jødisk politisk innflytelse i det landet hvor det er en meget betydelig konsentrasjon av verdens etniske jøder. Slike analyser har stort sett blitt røyklagt ved at pro-israelske krefter med stort trykk har fremført ideologiske og religiøse argumenter for å stemple all kritikk som antisemittisk. Dette har målbundet eller marginalisert de fleste kritikerne.

Det engelske tidsskriftet *Prospect* publiserte i 2002 en artikkel om jødisk politisk makt i USA. Umiddelbart etterpå ble redaktøren intervjuet i CNN. Intervjueren bidro til å reise en advarende pekefinger ved å hevde at det å publisere en slik artikkel var det samme som å nøre opp under antisemittiske tanker og holdninger. Derimot viste han liten interesse i å gå inn på hovedargumentene i artikkelen om den jødiske innflytelsen på USAs kultur og samfunnsliv. Journalisten i *Prospect* ble konfrontert med en representant for den sentrale amerikanske sionistiske lobbyen, og drevet på defensiven. Samtalen dreide seg i hovedsak om anklager om antisemittisme, og det ble brukt lite tid på å debattere artikkelens egentlige innhold.

Jødene utgjør i dag 2,2 prosent av befolkningen i USA, dvs. ca. 8 millioner jøder. Tallet er selvsagt forbundet med stor usikkerhet ettersom det alltid vil være vanskelig å avgjøre hvem som rettmessig tilhører en bestemt rase eller etnisk gruppe. Selv nazistene greidde ikke med sin raselogikk å etablere klare operasjonelle kriterier for hvem som tilhørte den ene eller annen gruppe. Det er minst like vanskelig å avgjøre hvem som er jøder i dagens USA. Derimot er det viktig å se hvor de fleste jødene lever. Den største tettheten finnes i metropolene New York City og Los Angeles, med Miami på tredjeplass. Dermed er grunnlaget lagt for politisk innflytelse i de tre delstatene New York, California og Florida. I New York bor det ca. 4,5 millioner jøder, noe som indikerer en betydelig potensiell innflytelse på valg til delstatsforsamling, Kongressen eller Senatet.

Jødiske og pro-israelske lobbyorganisasjoner

Det er et betydelig antall jødiske organisasjoner i USA, og mange har tatt mål av seg til å kunne øve politisk innflytelse. Formene varierer, og operasjonsområdet er på ingen måte begrenset til USA. Et utsnitt av slike organisasjoner er vist i tabell 1.

Organisasjonene har ulike formålsparagrafer. Noen er opptatt av å sikre politiske relasjoner mellom Israel og USA, mens andre motarbeider anti-semittisk virksomhet. Men de forenes i sin støtte til Israel, enten den er

aggressiv og uforbeholden eller viser seg i en stilltiende uvilje mot å kritisere Israels politikk. Funksjonen til organisasjonene varierer, og samlet utgjør de en betydelig påvirkningskraft. De er på ingen måte beskjedne når det gjelder forhold de ønsker å øve innflytelse på.

Tabell 1: Jødiske organisasjoner i USA

American Council for Judaism	American Zionist Emergency Council
American Israel Public Affairs Committee	American For a Safe Israel
American Jewish Committee	Anti-Defamation League of B'nai B'rit
American Jewish Congress	Jewish Labor Committee
American Jewish Conference	Jewish National Fund
American Jewish Historical Society	Jewish People's Committee
American Joint Distribution Committee	Jewish Welfare Fund

Som eksempel på lobbygruppens arbeidsmåte tar jeg frem noe som skjedde i Norge i 2002. På sensommeren oppfordret lederen for LO, Liv Gerd Valla, til boikott av Israel. Umiddelbart tikket det inn meldinger til nyhetsbyråene hvor American Jewish Committee kategoriserte Valla som antisemitt. Men de nøyde seg ikke med det. President Harold Tanner og sjef for internasjonal avdeling i American Jewish Committee, Jason F. Isaacs, troppet opp på kontoret til statsminister Bondevik den 30. august 2002 for, som det sto i *Dagbladet*, de «... tar turen over Atlanteren for å undersøke hva som egentlig foregår.» Når vi ser hvordan disse organisasjonene opererer i Norge, er det lett å tenke seg hvordan de øver innflytelse i USA.

I en artikkel i tidsskriftet *Prospect* pekes det på at denne lobbyen ikke nødvendigvis er bygget opp omkring støtte til israelsk politikk, men først og fremst for å påvirke USAs politikk i forhold til Israel. Den pro-israelske lobbyen arbeider åpenbart sofistisert. Den er for det første viktig for valgene i delstatene New York og California. Der er den lokale jødiske befolkning av en slik størrelse at de har betydelig innflytelse på valgfallet. Ingen senator fra New York vil legge seg ut med de lokale jødiske velgermassene. Den tidligere republikanske senatoren fra New York (Alfonso D'Amato) gjorde sine hoser grønne for lokale jødiske grupperinger (Han tok et betydelig initiativ for å kreve penger fra østerrikske banker til fordel for jødiske organisasjoner.¹⁵) Likeledes ble det tydelig at Hilary Clinton brukte media for å få frem at hun var positiv til jødiske interesser, etter at hun ble kritisert for ikke å være vennlig nok overfor Israel. Hun optrådte for eksempel på Clintons State of Union Address, som er amerikanernes frontale, i 1996 sammen med Eli Wiesel og datteren Chelsea.

De betydelige økonomiske ressursene som den jødiske lobbyen rår over, er viktige i det amerikanske valgsystemet. Valgkampbidrag gir grunnlag for å formidle ressurser til de kandidater som er mest ønskelige for den pro-

israelske saken. Dette er en taktikk som ble utviklet av Ralph Reed, leder for The Christian Coalition. Det er dessuten påvist et samspill mellom deler av den jødiske lobbyen og de konservative kristne kreftene i USA.¹⁶

USAs valgsystem er basert på at kandidatene må reise betydelige midler til sin egen valgkamp. Partiene sentralt har lite å tilby av økonomisk støtte. Uten penger har kandidatene ingen mulighet til å bli valgt. Derfor er systemet slik at lobbygrupperinger kjøper seg innflytelse ved å gi valgkampbidrag. En viktig oppgave for de grupperingene som gir valgkampbidrag, er å finne frem til kandidater som er positivt innstilt til lobbyistens sak og som kan være i stand til å vinne i sin valgkrets. I kretser med få velgere vil sjansen til å få maksimal uttelling for den økonomiske støtten være større enn i valgkretser med mange velgere. Christian Coalition forsto dette og satte det i system. Det er en strategi som har blitt anvendt av den pro-israelske lobbyen.

Politikere med sterke pro-israelske sympatier

En stor del av lobbyvirksomheten til fordel for Israel utføres av politiske bakmenn. Dette er aktører med betydelige politiske ambisjoner. De tilhører gjerne partiene, men satses ikke på å bli valgte representanter. Slike politiske aktører innehar viktige posisjoner i den amerikanske administrasjon. Paul Wolfowitz og Richard Pearle har for eksempel begge hatt posisjoner som viseforsvarsminister under Donald Rumsfeld. Poenget er at det ikke er likegyldig hvorvidt slike politiske figurer har vært aktive i politiske organisasjoner som befinner seg langt ut på høyre fløy, og at de i slike posisjoner har argumentert for bestemte politiske løsninger i Midtøsten.

Et eksempel er at tidligere viseforsvarsminister Richard Pearle sammen med nåværende viseforsvarsminister Douglas J. Feith utformet et dokument for den daværende statsministeren i Israel, Benjamin Netanyahu: «A Clean Break: A New Strategy for Securing the Realm.»¹⁷ Rådet som gies til Netanyahu er å bryte med Osloprosessen for fred mellom Israel og Palestina. Disse politiske bakmennene har stort sett alle en fortid ved American Enterprise Institute eller har vært knyttet til Project for a New American Century. Begge disse organisasjonene har påviste sterke bånd til den nåværende Bush-administrasjonen og øver betydelig innflytelse på politikken i Midtøsten.

Det er karakteristisk hvordan Pearle, som i januar 2004 var innleder på det årlige oljeseminalet på Sanderstølen, i et intervju med *Dagbladet* under overskriften «Skjult jødehat blant kritikere» (av USAs midtøstenpolitikk? – min tilføyelse) tar den sedvanlige tonen med å stemple all kritikk av Israel som jødehat, selvsagt uten vilje til å gå inn på det saklige innholdet.¹⁸ Dette er en strategi og taktikk han deler med de fleste pro-israelske krefter. Kritikk blir betegnet som antisemittisk uten at det gjøres noe forsøk på å delta i en debatt. En nærliggende konklusjon er da selvsagt at disse kreftene har en klar

uvilje mot en åpen debatt. Mangler man argumenter er det enklere å stemple motstandere som jødehatere enn å akseptere dem som legitime kritikere. Men demokratiet er faktisk tuftet på en åpen og fri debatt, også om slike spørsmål.

Den amerikanske opinionen og Israel-Palestina konflikten

La meg først vende tilbake til den innledende plassering av konflikten i Midtøsten i skjæringspunktet mellom USAs geostrategiske ambisjoner og landets innenrikspolitik. Et viktig moment er at USA åpenbart har tatt mål av seg til å forsvare landets posisjon som eneste supermakt. Dette innebærer også politiske ambisjoner om å øve innflytelse eller kontroll over utviklingen mange steder i verden. En drøfting av denne målsettingen vil ikke bli fulgt opp her. Jeg er mer opptatt av om det er mulig å endre USAs utenrikspolitikk gjennom å påvirke den nasjonale opinionen. De fleste aktører med interesse for og kunnskap om konflikten mellom jøder og arabere i Midtøsten, innser at den nåværende situasjon bare kan opprettholdes ved at USA opptrer som en uforbeholden støttespiller for Israels politikk. Et grunnleggende spørsmål som kan reises i et slikt perspektiv, er om USAs interesser bare kan nåes gjennom den ensidige alliansen med Israel?

I mange situasjoner er en ubetinget støtte til Israel en klamp om foten på de som utformer USAs politikk. Regimet under Bush har på grunn av innenrikspolitisk press trukket tilbake alternative utspill som hadde til hensikt å begrense Israels maktmisbruk i de okkuperte områdene. USA har åpenbart alternativer til den nåværende utenrikspolitikken. Utenriksminister Powell blir av mange vurdert som en aktør i kjernen av den politiske makten i USA som har hatt ønsker om en annen politisk strategi. Det sentrale spørsmålet er ikke om alternativet også vil bygge på de samme geopolitiske strategivalg, men at flere veivalg er mulige, og at ikke alle innebærer uforbeholden støtte til Israel.

Går det an å tenke seg at politikken kan endres ved at den pro-israelske lobbyen får mindre gjennomslag? Andre strategivalg for USAs utenrikspolitikk må ha en legitimering i endrede utenrikspolitiske realiteter, og dette spørsmålet er mer fundamentalt enn hvorvidt demokrater eller republikanere vil ha makten i Det hvite hus eller på Capitol Hill. Det er påtakelig at det ikke er noe vesentlig realpolitisk skille mellom republikanere og demokrater i relasjonene til Israel. Den interessante diskusjonen blir med andre ord om det er mulig å endre de mer grunnleggende forhold i den pro-israelske opinionsdannelsen. Holdninger til og synspunkter på USAs politikk relatert til Israel skapes på andre samfunnsarenaer enn i partiapparatene.

Argumentasjon i denne artikkelen er bygget på hvordan konstruksjonen av den jødiske amerikaneren vokser frem. Holocaust er i dette perspektivet det mest grunnleggende elementet i konstruksjonsprosessen. Den kollektive historien som på denne måten gies mening, er tuftet på offerets forferdelige

lidelseshistorie. Den er ikke forstått og formulert primært av dem som konkret led eller erfarte konsekvensene av det nazistiske folkemordet, men forankret hos dem som i ettertid (nesten 60 år etter krigen) annekterer lidelsen som sin kollektive forståelse og skjebne på grunn av «overgrep» mot egen etnisitet. Holocausts sekundære effekt er at det har bidratt til en uforbeholden og ofte ureflektert støtte til alt hva staten Israel foretar seg. Jøder kan i private diskusjoner gjerne fremstå som sterkt kritiske, men dette er en reservasjon og kritikk som sjelden når offentlighetens rom. Det er grunn til å hevde at den åpne kritikken av Israels politikk i de okkuperte områdene faktisk er mindre i USA enn den er i Israel.¹⁹ Dette er en prosess hvor opinionen i USA har blitt mer katolsk enn paven, eller rettere sagt: mer «rettmennende» enn jødene i Israel.

Nøkkelen til endring av den amerikanske opinionen blir å vise at den kollektive forståelsen av historien som et (jødisk) Holocaust er urettmessig. Det blir viktig å vise at det ikke finnes rimelig faktagrunn til hevde at Holocaust var mer grusomt enn andre folkemord. Uansett hvem som rammes, så er folkemord så forferdelig at det blir meningsløst å gradere forbrytelsene. Det er grunnløst av jødene å innta en posisjon hvor de fremstiller seg som offeret fremfor alle andre ofre. Det er et forvridt bilde uten dekning i virkeligheten. Dette er ikke en diskusjon om folkemordenes grusomhet. Det er heller ikke en diskusjon om folkemord er en forbrytelse mot menneskeheten. Folkemord skal og må bekjempes der hvor brutale makthavere ser dette som en løsning på sine kontroll- og herskeambisjoner. Det er enighet om at et internasjonalt rettsystem er en viktig brikke i bekjempelsen av folkemord. Enhver forbrytersk despot må i dag regne med å kunne bli stilt for et internasjonalt tribunal, hvis vedkommende da ikke kommer fra USA eller Israel. Poenget her er at den kollektive forståelsen av egen etnisitet blant jøder i USA ikke må være konstruert på jødens ønske om å fremstå som Guds utvalgte og derved ofrene for Guds mest utvalgte folkemord.

Endring av den kollektive historieforståelsen er ingen enkel prosess. Holocaust er skapt i et samspill mellom dyktige kunstnere, innflytelsesrike intellektuelle og sentrale religiøse ledere. Betydelig preass har blitt brukt, men prosessen kan reverseres. Et bredt og saklig mediebilde vil være én faktor. Et blikk på USAs selvsensurerte presse etter 11. september gir ikke så alt for store forhåpninger. Faktisk er det grunn til å tro at innsatsen til utøvende kunstnere har større potensial. På samme måte som kunstneriske uttrykksmidler var av stor betydning for konstruksjonen av Holocaust, kan også kunsten bidra til å skape nye bilder og holdninger. En tredje faktor er reduksjon av yppersteprestenes evne og mulighet til å styre meningsdannelsen. Et virkemiddel er å skape en motvekt til de monomane religiøse fortolkningsmodellene.

Endelig blir det viktig å synliggjøre de krefter som utgjør den pro-israelske lobbyen i USA. En ny lov om valgkampbidrag kan være en viktig faktor, og at opinionen får kjennskap til hvem som gir sin uforbeholdne støtte til Israel.

Argumentasjonen min for en mulig endring av de politiske realitetene i konflikten mellom jøder og palestinere er primært knyttet opp til endring av USAs innenrikspolitik. Første skritt er å endre den kollektive selvforståelsen av det jødiske offeret i Holocaust som et folkemord annerledes enn alle andre. Holocaust vil dermed ikke lenger fremstå som rettferdiggjøring av alt den israelske staten foretar seg. Uten denne kollektive selvforståelsen vil også den brede støtten til den pro-israelske lobby utebli, og det vil være mulig å bevege USAs utenrikspolitik slik at alternative løsninger på konflikten mellom Israel og Palestina kan utformes.

(Mars 2004)

NOTER

- 1) Tallet er hentet fra *Christian Science Monitor* og gjelder for 2003. Jfr. www.csmonitor.com/2002/1209/p16s01/wmgn
- 2) Se Noam Chomsky, *Fateful Triangle – The United States, Israel & The Palestinians*, Pluto Press, London 1999.
- 3) Se Chomsky, *ibid.*
- 4) Kronikk i *Dagbladet*, 26.11.2003
- 5) «Heute gibt es keine Trennung mehr. Wir reden über kollektiven Antisemitismus. Der Staat Israel ist ein jüdischer Staat und die Haltung gegenüber Israel ist entsprechend». *spiegel online*, ([URL: http://www.spiegel.de/politik/ausland](http://www.spiegel.de/politik/ausland)), 24.11.2003 (min oversetting).
- 6) *Merriam Websters Dictionary*, 2001, s. 552 (min oversettelse).
- 7) Peter Novick, *The Holocaust and Collective Memory*, Bloomsbury, London 1999.
- 8) Jfr. *Ibid.*, s. 4 (min oversetting).
- 9) Oskar Mendelsohn, *Jødenes historie i Norge gjennom 300 år, Bind I*, Universitetsforlaget, Oslo 1969; og samme forf., *Jødenes historie i Norge gjennom 300 år, Bind II*, Universitetsforlaget: Oslo 1986.
- 10) «The trial was only a medium, and Eichmann's role was to give voice to the Jewish people, for whom Israel claimed to speak in the ideological spirit of Zionism.» Tom Segev, *The Seventh Million – The Israelis and the Holocaust*, Henry Holt and Company, New York 2002, s. 358 (min oversetting).
- 11) Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem – A Report on the Banality of Evil*, The Viking Press, New York 1963.
- 12) Jfr. Novick, *op.cit.*
- 13) Se Kjell Bygstad's artikkel i dette heftet.
- 14) *The Seattle Times*, 31.07. 2003
- 15) Norman G. Finkelstein, *The Holocaust Industry – Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering*, Verso Books, New York 2000.

- 16) Anatol Lieven, «The Push for War», *London Review of Books*, vol. 24, no. 19, 03.10.2002.
- 17) Jfr. *Prospect*, April, 2002.
- 18) *Dagbladet*, 7. februar 2004.
- 19) Blant USAs jøder er for eksempel Noam Chomsky og Ronald Bleier relativt ensomme talerør for slik kritikk. I Israel er det mange som også er internasjonalt kjent, blant andre Uri Avnery og Baruch Kimmerling, selv om de sjelden blir nevnt i norske media.